

การเติบโตและพัฒนาการของนายทุนธนาคารพาณิชย์ชาวจีน ในประเทศไทย (2475-2516)

พรรณี บัวเล็ก

กล่าวนำ

ปัจจุบันธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย มีทั้งหมด 16 แห่งด้วยกัน บทบาทของธนาคารเหล่านี้มีใช้จำกัดเฉพาะจัดการเงินทุนภายในธนาคารเท่านั้น แต่ได้มีบทบาทที่สำคัญในการครอบงำทุนการเงินอื่น ๆ ทุนการค้า และทุนอุตสาหกรรมไว้ด้วย นายทุนธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยสามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ได้แก่

1. **กลุ่มเจ้านายเชื้อพระวงศ์** กลุ่มนี้มีรากฐานจากทวยหีนเดิม คือที่ดิน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจก็ปรับตัวเข้าสู่ระบบธุรกิจสมัยใหม่ และได้ลงทุนในธนาคารพาณิชย์ ได้แก่ ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การจำกัด และธนาคารไทยธน จำกัด

2. **กลุ่มรัฐ** เงินทุนสำคัญของกลุ่มนี้มาจากหน่วยงานของรัฐ กระทรวงการคลัง และกระทรวงกลาโหม ธนาคารที่ดำเนินงานอยู่ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย จำกัด ธนาคารทหารไทย จำกัด ธนาคารสยาม จำกัด* และธนาคารมหานครจำกัด**

3. **กลุ่มนายทุนเชื้อสายจีน** ซึ่งมีรากฐานทางธุรกิจการเงินและอุตสาหกรรม ธนาคารที่ลงทุนโดยนายทุนชาวจีนมีถึง 8 แห่งด้วยกัน ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ธนาคารกสิกรจำกัด ธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัด ธนาคารศรีนครจำกัด ธนาคารนครหลวงจำกัด ธนาคารเอเชียจำกัด ธนาคารแหลมทองจำกัด และธนาคารหวัง-หลี่หรือธนาคารนครธนจำกัด

4. **กลุ่มทุนเอกชนประกอบการ** ทุนนางไทยได้ลงทุนส่วนตัวในธุรกิจธนาคารพาณิชย์เช่นกัน โดยเฉพาะในระหว่าง พ.ศ.2490-2500 ซึ่งเป็นระยะที่บรรดาทุนนางต่าง ๆ แข่งขันกันสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ จึงได้เข้ามาลงทุนในกิจการธนาคารพาณิชย์เอง โดยร่วมมือกับนายทุนชาวจีน เงินที่ใช้ดำเนินการในระยะแรกส่วนใหญ่มาจากเงินของรัฐ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ธนาคารเหล่านี้ก็ถูกควบคุมโดยกระทรวงการคลังและถูกเปลี่ยนมือมาให้แก่นายทุนชาวจีนปัจจุบันธนาคารที่ยังดำเนินการโดยตระกูลทุนนาง ได้แก่ สหธนาคาร จำกัด

ทั้ง 4 กลุ่มมีได้แยกการค้าเงินธุรกิจออกจากกันโดยเด็ดขาด มีการถือหุ้นร่วมกันในธนาคารต่างๆ และร่วมกันค้าเงินธุรกิจธนาคารด้วย

กลุ่มนายทุนธนาคารพาณิชย์เชื้อสายจีนเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด ที่สามารถเข้าควบคุมธนาคารพาณิชย์ของไทยไว้ได้ในปัจจุบัน รายงานฉบับนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงการเติบโตและพัฒนาการของนายทุนธนาคารพาณิชย์ชาวจีนในระยะ 2475-2516 อย่างคร่าว ๆ โดยศึกษาจากลักษณะการลงทุน ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มนายทุนธนาคารเชื้อสายจีนด้วยกัน และความสัมพันธ์กับกลุ่มเศรษฐกิจการเมืองอื่น ๆ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงผลกระทบของการเติบโตและพัฒนาของนายทุนธนาคารกลุ่มนี้ต่อการเปลี่ยนแปลง ของสังคมไทย ระยะเวลาที่ศึกษาในระหว่าง พ.ศ. 2475-2516 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เริ่มปรากฏตัวของนายทุนกลุ่มนี้ จนถึงสามารถพัฒนาเป็นกลุ่มทุนผูกขาดให้เห็นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ผู้เขียนจะขอเสนอให้เห็นภาพชัดเจนเฉพาะตระกูล-โสภณนิษฐซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ในธนาคารกรุงเทพจำกัด ในปัจจุบันนี้เท่านั้น

การปรากฏตัวภายใต้การปกครองของคณะราษฎร และระยะสงครามโลกครั้งที่สอง (2475-2516)

กิจการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยเกิดขึ้นหลังจากที่ไทยได้ทำสนธิสัญญาเบาริงใน ค.ศ. 1855 ซึ่งมีผลทำให้การค้าขายภายในประเทศไทยเกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อังกฤษเป็นชาติแรกที่เข้ามาตั้งธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย คือ ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ ก่อตั้งใน พ.ศ. 2431 หลังจากนั้นก็มีธนาคารของฝรั่งเศส และของอังกฤษเองอีกหลายธนาคารที่ตามเข้ามา ค้าเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยก็บัง ต่อมาใน พ.ศ. 2447 จึงได้มีการจัดตั้งธนาคารที่เกิดจากทุน

ภายในประเทศกันขึ้น ธนาคารแห่งแรกคือ ธนาคารสยาม กับมาจจำกัด เป็นการลงทุนของพระคลังข้างที่¹ ธนาคารนี้ยังคงค้าเงินอยู่จนถึงปัจจุบัน ในหมู่พ่อค้าชาวจีนเอง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกลางที่อำนวยความสะดวกในการจัดหาสินค้าที่ชาวตะวันตกต้องการ และนำสินค้าของชาวตะวันตกเข้ามาแจกจ่ายในสังคมไทย ธุรกิจที่สำคัญต่อพ่อค้าชาวจีนค้าเงินอยู่ในระยะนี้คือ การค้าข้าว พ่อค้าเหล่านี้ได้ร่วมกันจัดตั้งธนาคารเล็ก ๆ ในระหว่าง พ.ศ. 2450-2453 ถึง 4 ธนาคารด้วยกัน ธนาคารที่สำคัญและมีบทบาทในการค้าของชาวจีนมากที่สุด คือ ธนาคารจีนสยามทุนจำกัด ธนาคารของชาวจีนเหล่านี้ค้าเงินธุรกิจได้ในระยะเวลาสั้น ๆ ก็ต้องประสบปัญหามากมายจนต้องล้มไปประมาณ พ.ศ. 2456 สาเหตุที่สำคัญมีอยู่ 2 ประการ คือ การทรยศทรามของการค้าระหว่างประเทศ และการเสื่อมโทรมของระบบเจ้าภาษี นายอากร การล้มครั้งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อเงินธุรกิจของชาวจีนอย่างมาก และพ่อค้าคนสำคัญก็ต้องล้มลงไปพร้อมๆ กันด้วย² หลังจากนั้นก็ไม่มีปรากฏว่ามีการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ของชาวจีนขึ้นมาอีก พ่อค้าจีนได้จัดตั้งร้านเล็ก ๆ ที่ค้าเงินธุรกิจไทยกัน (ส่งเงินกลับประเทศจีน) รับซื้อตัวเงินขึ้นมาทดแทนธนาคารพาณิชย์ซึ่งหลังจากนั้นก็มาเมื่อคณะราษฎรขึ้นปกครองประเทศใน พ.ศ. 2475 พระราชบัญญัติล้มล้างให้เกิดการจัดรูปของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ให้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง โดยแบ่งธนาคารออกเป็น 2 ประเภท คือ ธนาคารแลกเปลี่ยน (Exchange Bank) และธนาคารรับฝากเงิน (Deposit Bank) ร้านเล็กที่ค้าเงินธุรกิจการเงินของชาวจีนจึงได้มีการจัดรูปขึ้นเป็นธนาคารพาณิชย์ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในประเภทธนาคารแลกเปลี่ยน มีธนาคารรับฝากเงินเพียง 1 แห่ง ดังนี้

รายชื่อธนาคารแลกเงินใน พ.ศ. 2476³

รายชื่อ	จำนวนเงินในธุรกิจ	เจ้าของ	ธุรกิจอื่น ๆ
1. ให้อ่าว	3,348,290.02	ตั้งเจียงยัง	ข้าว
2. กวางซ่งหลี	3,111,830.00	เทียนกวางเอี่ยม	ข้าว, โรงเหล้า, เรือลำเลียง
3. เลี้ยววงเฮง	3,066,999.81	ซุนเศรษฐภักดี	ข้าว
4. ตันเปงซุน	3,004,255.60	ตันฮองฮี้	มีธนาคารใน
		ตันเกงซุน	สิงคโปร์
5. เซงซ่งหลี	1,417,286.97	-	-
6. จินเซง	1,395,656.28	ม้าเลียบซุน (บุลกุล)	ข้าว, ประกันภัย
7. กวางเกี้ยวหลง	798,269.45	ล่าซ่า	ข้าว, ไม้
8. เซ่งซงไถ่	318,867.57	-	-
9. โจงฮก	273,383.43	บุลสุข, บุลกุล, ตันจินแกง	ข้าว, ประกันภัย เดินเรือ
10. ฮันฟองเหลาโมซง	27,393.83	วองทุก วองจัน สมพงษ์ ทองธัช	ข้าว
11. ตันฮองหลีจัน	2,445,065.38	หวังหลี	ข้าว
12. ฮันฟองโมซง	2,700,764.16	-	-
13. ให้องยู่	-	-	-

ธนาคารรับฝากเงิน คือ ธนาคารซุนฮกเซง เจ้าของธนาคารคือ หลวงศักรินทร์ภักดี (แต่ได้เช่าเทศะกำหนด) ซึ่งนอกจากประกอบกิจการธนาคารแล้ว ยังมีกิจการโพยก๊วน โรงทอผ้า โรงบ่อน ส่วนกิจการด้านธนาคารมีมีสาขาในสิงคโปร์ ฮองกง และซัวเถา ต่อมาก็ได้จัดตั้งร้านค้าทอง ชื่อ เซ่งซ่งหลี ด้วย⁴ ธนาคารแห่งนี้มีเงินฝากถึง 1,395,758.08 บาท ใน พ.ศ. 2475⁵

ธนาคารของชาวจีนทั้งหมดมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกลางรับซื้อตัวเงินจากเจ้าของโรงสี การดำเนินธุรกิจเป็นลักษณะที่ใช้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน-ไม่ต้องใช้การทำสัญญา หรือการค้าประทุษร้ายทางการค้าเหมือนกับธนาคารของชาวยุโรป ธนาคารเหล่านี้ได้รับความนิยมมากในหมู่ชาวจีน ซึ่งต้องการจะพึ่งตนเองทางการเงินและส่งเงินกลับประเทศที่เรียกว่า โพยก๊วน นอก

จากธนาคารแล้ว พ่อค้าชาวจีนยังได้ดำเนินธุรกิจประกันภัยและการเดินเรือเพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจการค้า-ข้าวได้อย่างครบวงจร และยังมีสมาคมพ่อค้าจีน สมาคมโรงสีแห่งประเทศไทย สมาคมโรงสีไฟกรุงเทพฯ เป็นต้น เพื่อกำหนดราคาสินค้าและตกลงทางการค้าในหมู่พ่อค้าชาวจีน ในระยะนี้เชื่อว่าพ่อค้าชาวจีนสามารถสร้างอาณาจักรการค้าได้อย่างดี ซึ่งบทบาททางการค้าของชาวจีนมีเป็นอิทธิพลของคณะราษฎรตลอดมา และเป็นผู้นำรับความผิดต้องแก้ไข⁶

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้นำคณะหนึ่งของคณะราษฎรขึ้นบริหารประเทศใน พ.ศ. 2480 ก็ดำเนินการแก้ไขกฎหมายเศรษฐกิจของประเทศ โดยการกำจัดอิทธิพลของชาวจีนในเศรษฐกิจไทยและสร้างการลงทุนโดยรัฐขึ้นมาทดแทน พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ใน พ.ศ. 2480⁷ มีบทบาทสำคัญในการควบคุมการค้าเงิน

ธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ พ.ร.บ. ฉบับนี้มีผลทำให้ธนาคารเล็ก ๆ ของชาวจีนต้องหยุดกิจการหลายแห่ง เนื่องจากไม่เข้าข่ายธุรกิจธนาคารพาณิชย์และไม่สามารถปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของ พ.ร.บ. ได้ ปรากฏว่ามีเพียง 2 ธนาคารเท่านั้นที่ยังคงดำเนินต่อไป คือ ธนาคารหวังหลี่ และธนาคารตันแปงซุน

ในการสร้างการลงทุนโดยรัฐ รัฐบาลของจอมพล ป. ได้เข้าควบคุมการค้าข้าว และดำเนินมาตรการการค้าข้าวโดยการตั้งบริษัทข้าวไทยจำกัดใน พ.ศ. 2481 เข้าควบคุมการส่งออกข้าวและส่งออกสินค้าที่จำเป็นอย่างอื่น ๆ โดยการตั้งบริษัทไทยนิคมพาณิชย์ ใน พ.ศ. 2482 เข้าควบคุมกิจการธนาคารพาณิชย์ โดยการตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นมา ได้แก่ ธนาคารเอเชียจำกัด (2482) ธนาคารนครหลวง (2484) ธนาคารเกษตร (2485) ธนาคารแห่งประเทศไทย (2485) นอกจากนี้ ยังได้ควบคุมธนาคารไทยพาณิชย์หรือธนาคารสยามกัมมาจล ซึ่งเป็นของพระคลังข้างที่ด้วย ใน พ.ศ. 2482 จอมพล ป. ยังได้เข้าควบคุมอุตสาหกรรมที่สำคัญ เช่น น้ำมัน บุหรี่ เป็นต้น และสร้างโรงงานอุตสาหกรรมผลิตสินค้าที่จำเป็นสำหรับประชาชนขึ้นหลายแห่ง นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดตั้งบริษัทประกันภัย บริษัทเดินเรือ บริษัทการค้าต่าง ๆ ขึ้นอีกหลายบริษัท และจัดตั้งสมาคมพ่อค้าไทยขึ้นมาแข่งขันกับสมาคมพ่อค้าจีนของชาวจีน⁸

ในการดำเนินการจัดซื้อจัดหาทางเศรษฐกิจของจอมพล ป. ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร พ่อค้าชาวจีนยังสามารถหาช่องทาง และปรับตัวในการดำเนินธุรกิจของตนสืบต่อไปได้ แม้แต่สมาคมพ่อค้าไทยก็มีสมาชิกเป็นพ่อค้าจีนรวมอยู่ด้วย นอกจากนี้ รัฐบาลเองยังต้องอาศัยพ่อค้าชาวจีนช่วยเหลือคนในการดำเนินธุรกิจเพราะว่าพ่อค้าเหล่านี้มีประสบการณ์ และความชำนาญมากกว่า เช่น ในบริษัทข้าวไทย มีนายม้า เลียบกุน พ่อค้าชาวจีนสำคัญ และอดีตนายกสมาคมโรงสีไฟแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดการบริษัท⁹ ในบริษัทไทยนิคมพาณิชย์มี นายจุลฉัตร ล้ำชา พ่อค้าชาวจีน และนำเข้านสินค้าจากต่างประเทศเป็นผู้จัดการบริษัท¹⁰ การที่ไม่สามารถขจัดอิทธิพลของชาวจีนได้อย่างเด็ดขาดและกลับสร้างโอกาสให้พ่อค้าชาว

จีนบางคนได้เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในกิจการของรัฐ ทำให้พ่อค้าจีนสามารถสร้างทุนธนาคารพาณิชย์ที่ใหญ่มากขึ้นในระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามโลกครั้งที่ 2 เปรียบเสมือนโอกาสทองของพ่อค้า การค้ากับต่างประเทศในระยะนี้ขยายตัวขึ้นมา ประเทศไทยกลายเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญ ของตลาดโลก มีการลักลอบส่งข้าวออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก ภายในประเทศเองก็เกิดความขาดแคลนสินค้าที่จำเป็นต่าง ๆ ความต้องการของประชาชนในการบริโภคสินค้าจึงมีสูงมาก และในระยะสงครามเมื่อญี่ปุ่นบุกประเทศไทยธนาคารของตะวันตกก็ถูกปิดลงและถึงแม้ว่ารัฐบาลจะได้ตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นมาถึง 3 แห่งแล้วก็ตามก็ยังไม่สามารถรองรับการขยายตัวทางการค้าที่ขยายตัวมากนักได้ ในระยะนี้ได้มีการจัดตั้งธนาคารถึง 4 แห่งด้วยกัน

ธนาคารทั้ง 4 ที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการค้าในระยะนี้ ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การจำกัด เกิดจากการร่วมทุนกลุ่มตระกูลเชื้อพระวงศ์ "อินทรชุต" กับพ่อค้าชาวจีน ได้แก่ "หวังหลี่" "เคียงศิริ" "บุลสุข" พวกนี้เป็นตระกูลพ่อค้าชาวเก่าแก่ของไทย¹¹ ธนาคารกรุงเทพจำกัดเกิดจากการร่วมทุนระหว่างขุนนางตระกูล "ลีลาบุช" กับพ่อค้าจีน ได้แก่ นายเจียงอัว นายอึ้งซุย-เหิง และนายชิน โสภณพิช¹² กลุ่มพวกนี้ดำเนินธุรกิจค้าข้าวที่สำคัญในระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 ในบริษัทข้าวไทยทวีผล¹³ ธนาคารกสิกรจำกัดเป็นการร่วมทุนของพ่อค้าชาวจีนด้วยกันเอง โดยเชิญสมาชิกของคณะราษฎรเป็นการรวมทุนบริษัทด้วย พ่อค้าชาวจีน ได้แก่ ตระกูล "ล้ำชา" "จุตระกูล" "ยิบอินซอย" สมาชิกคณะราษฎร ได้แก่ นายสงวน จุฑาเดชะ นายสวัสดิ์ โสคติ์ นายทองเปลว ชลภูมิฯ¹⁴ ธนาคารแห่งนี้ใช้เป็นแหล่งเงินทุนสนับสนุนการค้าข้าวของบริษัทลิกอเลียโรซี (กรุงเทพ) บริษัทยิบอินซอย ซึ่งทำเหมืองแร่และยางพารา, ส่วนธนาคารกรุงศรีอยุธยา ผู้ที่อยู่เบื้องหลังการจัดตั้งคือ นายปรีดี พนมยงค์¹⁵ เสนาธิการของคณะราษฎร จุดประสงค์ของการจัดตั้งธนาคารนี้เพื่อใช้เป็นแหล่งสนับสนุนทางการเงินให้แก่คณะราษฎรเป็นสำคัญ

พ่อค้าจีนตั้งทุนในธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่-
 ค่าเงินธุรกิจค้าข้าว แต่จะมีข้อแตกต่างจากพ่อค้าข้าวที่
 เป็นเจ้าของธนาคารในระยะแรก คือ พ่อค้าข้าวในระยะ
 แรกจะเป็นเจ้าของโรงสีข้าวด้วย แต่พ่อค้าข้าวในระยะ
 สงครามโลกนี้ส่วนใหญ่จะไม่ค้าเงินธุรกิจโรงสีข้าวเอง
 แต่จะเป็นคนกลางในการรับข้าวจากโรงสีไปจำหน่ายอีกที
 หนึ่ง ธนาคารที่ตั้งในระยะนี้จะเริ่มขนาดเงินทุนมากขึ้น ทั้งนี้
 เพื่อรองรับสถานการณ์ทางการค้าที่ขยายตัวกว้างขึ้น จาก
 รายชื่อคณะกรรมการเราะพบการร่วมทุน ของพ่อค้าชาว
 จีนกับกลุ่มต่าง ๆ ทั้งเชื้อพระวงศ์ และขุนนางมากยิ่งขึ้น
 ลักษณะเช่นนี้อาจเกิดจากประสบการณ์การหยุดค้าเงินการ
 ของธนาคารชาวจีนที่ผ่านมา ซึ่งสาเหตุที่สำคัญสาเหตุหนึ่ง
 เกิดจากการขาดการสนับสนุนและถูกจำกัดบทบาททางธุรกิจ
 ไปโดยรัฐ นอกจากนี้ ชาวจีนในระยะนี้ยังไม่สามารถผสม
 กลมกลืนเข้ามาในสังคมไทยได้อย่างดี ในหมู่ชาวจีนจะมึ
 ความรู้สึกตลอดเวลาคณะเองเป็นจีน และประเทศชาติ
 ของตนคือประเทศจีน การเข้ามาในเมืองไทยก็เพื่อเป็น
 ดินแดนสำหรับสร้างความร่ำรวย เพื่อกลับไปอยู่อย่างมึ
 ความสุขในประเทศจีน¹⁶ ความคิดเช่นนี้ทำให้คนจีนยัง
 เป็นกลุ่มคนภายนอกสังคมไทย ดังนั้น จึงต้องพึ่งพิงคณะ
 บทบาทสำคัญในการเป็น เจ้าของของประเทศ ซึ่งก็ได้แก่ กลุ่ม
 เชื้อพระวงศ์และขุนนาง ลักษณะการพึ่งพิงเช่นนี้เป็นแบบ
 แฉกที่สำคัญของพ่อค้าจีน และยังมีการปกครองที่เป็นเผด็จ
 การมากขึ้นเท่าไรเรายังพบว่าพ่อค้าชาวจีนมีความจำเป็น
 ต้องพึ่งพิงกลุ่มบุคคลเหล่านี้มากขึ้นเท่านี้ ซึ่งจะเห็นชัดใน
 ระยะต่อมา ธนาคารเหล่านี้จะเริ่มตั้งมาจากธนาคารที่
 สนับสนุนพ่อค้ากลุ่มต่าง ๆ ในวงกว้างขึ้น แต่ก็ยังมี
 ธนาคารที่มีลักษณะแบบตระกูลอยู่คือ ธนาคารหวังหลี
 และธนาคารตีแปงซุน และการค้าในระยะนี้ เริ่มค้า
 สินค้าหลายอย่างมากขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะข้าวเท่านั้น

การตื่นเพื่อความปลอดภัยและแสวงหาผลประโยชน์ภายใต้การปกครองของ เม้า-มิน และสฤทธิ (2491-2500)

การรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน
 พ.ศ. 2490 ภายใต้การนำของพลโทผิน ชุณหะวัณ พันเอก
 เม้า ศรียานนท์ และพันเอกสฤทธิ ธะเรวัชต์ ทำให้เกิด

การเปลี่ยนการปกครอง จากรอบสภาประชาธิปไตยเข้าสู่
 ระบบเผด็จการทหาร และนับจากนั้น คณะทหารที่เรียกตัว
 เองว่า "คณะรัฐประหาร" ได้กลายเป็นกลุ่มที่สำคัที่สุด
 ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยที่
 เติบโตที่สุด คณะทหารได้สร้างระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า
 "ทุนนิยมโดยรัฐ" ขึ้นอย่างเติบโตที่สุด¹⁷ "คณะรัฐ
 ประหาร" มีความนิยมเอียงในการสร้างธุรกิจส่วนตัว
 และการให้ความคุ้มครองแก่ธุรกิจของพ่อค้ามากกว่าคณะ-
 ราษฎรมาก¹⁸ และภายหลังเมื่อคณะรัฐประหารเกิด
 ความแตกแยกออกเป็น 2 กลุ่ม (ในระยะประมาณ พ.ศ.
 2495) ได้แก่ กลุ่ม เม้า-ผิน หรือ "กลุ่มของราชครู"
 และกลุ่มสฤทธิ หรือ "กลุ่มสีเส้าเทวณ" ¹⁹ ความ
 ขัดแย้งนี้ได้นำไปสู่การแข่งขันสร้าง และเข้าควบคุม
 วิชาธุรกิจของรัฐ การสร้างธุรกิจส่วนตัว และการเข้าคุม
 ครองธุรกิจของพ่อค้า ซึ่งนโยบายการค้าเงินมาดังกล่าว
 มีผล ทำให้พ่อค้าต้องวิ่งเข้าหากันกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อช่วย
 คุ้มครองผลประโยชน์ของตน และยังได้หาโอกาสในการร่วม
 มือกับคณะรัฐประหารแสวงหาผลประโยชน์ ในธุรกิจบาง
 อย่าง ในระยะนี้พ่อค้าที่สามารถเข้าร่วมกับกลุ่มใดกลุ่ม
 หนึ่งอย่างเหนียวแน่นก็จะได้เปรียบพ่อค้ากลุ่มอื่น คือ
 สามารถแสวงหาผลประโยชน์ได้มากขึ้น ลักษณะเช่นนี้
 ดำรงอยู่จนคณะรัฐประหารชุดนี้หมดอำนาจการปกครองไป
 ทางด้านการค้าระหว่างประเทศนี้ เมื่อ
 สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด โลกได้แบ่งออกเป็น 2 ค่าย
 ใหญ่ คือ ค่ายเสรี-ประชาธิปไตย และค่ายคอมมิวนิสต์
 ประชาชนทั่วโลกพากันหวาดกลัวภัยสงครามที่มีแนวโน้ม
 ที่จะเกิดขึ้น ใน พ.ศ. 2492 ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิ-
 สต์จีนเหมาเจ๋อตงสามารถขับไล่พรรคก๊กมินตั๋ง เจียง-
 ไคเช็คออกไปได้ยิ่งทำให้หวาดกลัวเพิ่มมากขึ้น และเมื่อ
 เกิดสงครามเกาหลีขึ้นใน พ.ศ. 2493 ทำให้ประเทศ
 ต่าง ๆ พากันระส่ำระสายต่าง ๆ ในระยะนี้ประเทศไทย
 ใต้ส่งออก ข้าว ยาง ดีบุก ตลอดจนผลิตผลการ
 เกษตรอื่น ๆ ด้วย ทั้งหมดนี้ก่อให้เกิดการเฟื่องฟูทาง
 เศรษฐกิจและการค้าต่างประเทศที่เรียกว่า Korea
 Boom ซึ่งนำไปสู่การขยายตัวของธนาคารพาณิชย์ด้วย²⁰
 ในระยะนี้เกิดธนาคารขึ้นถึง 5 แห่ง ผู้ลงทุนในธนาคาร

เหล่านี้ประกอบด้วย เชื้อพระวงศ์ชั้นสูงที่จับตัวเข้ามาลง-
ทุนในเศรษฐกิจการค้าขุขาง ซึ่งมาจากคณะราษฎรเดิม
และคณะรัฐประหารในระยะนี้ พอดีว่าวันหนึ่งจะมี
บทบาทในเกือบทุกธนาคารและพ่อค้าอินเดีย นอกจากนี้
ยังเริ่มปรากฏการณ์เข้ามาว่าทุนของนายทุนจีนในเขต
ด้วย

ธนาคารแหลมทองจำกัด (2491) เกิดจาก
การร่วมทุนระหว่างกลุ่มขุขาง "คณะรัฐประหาร" และ
พ่อค้าชาวจีน ซึ่งมีเงินอยู่ 1 คน เป็นนายทุนที่สำคัญใน
เขต คือ นายจตุ บุญสูง ซึ่งเป็นผู้ทำเหมืองแร่ดีบุกที่
สำคัญในจังหวัดพังงา สหธนาคารจำกัด (2492) เกิด
จากการร่วมทุนของขุขาง "คณะราษฎร" และพ่อค้าชาว
จีน บุคคลสำคัญคือ นายสัท มหาคุณ ผู้นำพ่อค้าจีนที่สำคัญ
และเป็นผู้มีบทบาทมากผู้หนึ่งในหมู่ชาวจีน²¹ ธนาคาร
ไทยทุนจำกัด (2492) เป็นการร่วมทุนระหว่างเชื้อพระ-
วงศ์ชั้นสูงหลายตระกูลด้วยกัน ที่สำคัญได้แก่ "บริพัตร"
พ่อค้าจีนและพ่อค้าอินเดีย²² ธนาคารเกษตร จำกัด
(2493) ธนาคารแห่งนี้เป็นการร่วมทุนของขุขาง "คณะ
ราษฎร" พ่อค้าจีน พ่อค้าไทย²³ ธนาคารศรีนคร
(2493) ธนาคารแห่งนี้เป็นการร่วมทุนของพ่อค้าชาวจีน
กันเอง²⁴ ผู้ถือหุ้นใหญ่ส่วนใหญ่เป็นผู้นำในสมาคมเต๊จิว
และเป็นผู้มีบทบาท ในการสนับสนุนกลุ่มก๊กมินตั๋งต่อต้าน
พรรคคอมมิวนิสต์ในจีน ผู้ถือหุ้นที่สำคัญได้แก่ นายอ้อจือ
เหลียง และนายแต้คยิว (นายอุเทน เทชะใหญ่ลย์)

ธนาคารพาณิชย์ในระยะนี้ได้ตกเป็นเป้าหมาย
ที่สำคัญของกลุ่ม "เผ่า-ผิน" และ สกตติ ที่แข่งขันกันเข้า
มาแสวงหาผลประโยชน์ และใช้เป็นฐานสร้างความมั่นคง
ทางเศรษฐกิจให้กลุ่มของตน กลุ่ม เผ่า-ผิน สามารถแผ่
อิทธิพลไปควบคุมธนาคารพาณิชย์ได้ดังนี้คือ ธนาคาร-
กรุงเทพ จำกัด ธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัด ธนาคาร
เกษตรจำกัด และธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด ส่วนกลุ่ม
สกตติ มีธนาคารที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองดังนี้คือ ธนาคาร
มณฑลจำกัด ธนาคารเอเชียจำกัด ธนาคารกสิกรไทย
จำกัด ธนาคารแหลมทองจำกัด และสหธนาคารกรุงเทพ
จำกัด

ความสำเร็จของการสร้างตัวของนายทุน -
โสมณนิช ในการสร้างความมั่นคงให้แก่ธนาคารกรุงเทพ
และสามารถขยายธุรกิจอื่น ๆ ของตนเองไปอย่างกว้าง
ขวางในระยะนี้เป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงให้เห็นลักษณะความ
สัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักการเมืองและกลุ่มพ่อค้าจีน

นายชิน โสภณนิช หรือ นายตั้งพิชิต ผู้นำ
และผู้ก่อตั้งธุรกิจของตระกูล "โสมณนิช" ผู้เป็นผู้ที่มี
บทบาทสำคัญในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้กลุ่มเผ่า -
ผิน นายชินได้เริ่มเข้ามาในวงการค้าอย่างจริงจังใน
ระยะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ใกล้จะสิ้นสุด โดยได้รับหน้าที่
ที่เป็นคอมปะโตรให้แก่ธนาคารกรุงเทพ ใน พ.ศ.2487
และมีตำแหน่งเป็นกรรมการธนาคารกรุงเทพด้วย แต่ไม่
ใช่เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ นายชินเป็นพ่อค้าจีนผู้หนึ่งที่อาจเรียก
ว่าเป็น "เศรษฐีสงคราม" คือ สามารถสร้างความ
ร่ำรวยให้แก่ตนเองในระยะอันสั้นมาก ธุรกิจที่นายชิน
ดำเนินการในระยะสงครามนี้ คือการค้าข้าว แลกเปลี่ยน
เงินตรา ทองคำ และสินค้าที่หายาก นายชินได้เข้าร่วม
มือกับพ่อค้าชาวจีนที่สำคัญในบริษัทข้าวไทยทวีผล จำกัด
(2485) บริษัทนี้กลายเป็นบริษัทที่อยู่ในแนวหน้าของวง
การค้าข้าวโดยมีธนาคารกรุงเทพ ให้การสนับสนุนทาง
ด้านการเงินในด้านการแลกเปลี่ยนเงินตรา และทองคำ
ที่แม่นยำมาก และโดยเฉพาะในตลาดทองคำได้ชื่อว่าเป็น
ผู้หนึ่งที่เข้าควบคุมตลาดทองคำของไทยได้ในระยะนี้ นาย
ชินได้ร่วมทุนกับนายจิวชีวผู้ พ่อค้าทองที่สำคัญในบริษัท
กรุงเทพสุวรรณพาณิชย์จำกัด (2489) เพื่อดำเนินการธุรกิจ
การค้าทองคำ เงิน และไทยก๊วน นอกจากนี้ ยังได้ร่วม
มือกับนายสัท มหาคุณ ในบริษัทเอเชียพาณิชย์จำกัด
(Asia Trading Ltd.) ใน พ.ศ.2490 ดำเนิน
การค้าสินค้าที่หายากต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือนิยาย เครื่องเขียน
กระดาษ อุปกรณ์ก่อสร้าง อาหารกระป๋อง และยา
เป็นต้น ในระยะเวลาไม่ถึง 5 ปี นายชินได้กลายเป็นพ่อ
ค้าคนสำคัญในระดับแนวหน้าของไทยคนหนึ่ง²⁵

ความสำเร็จในการสร้างตัวของนายชินเริ่ม
มีมากขึ้นเมื่อได้ร่วมมือประสานประโยชน์ กับกลุ่มเผ่า-ผิน
ในระยะปี พ.ศ.2495 และความสัมพันธ์อันนี้ได้กลายเป็น

จุดขัดแย้งโดยอ้อมกับกลุ่มสฤทธิ ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองที่อยู่ตรงข้าม และเมื่อกลุ่มเผ่า-ผืนดินมาจางลงต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ นายชินเองก็ต้องลี้ภัยการเมืองไปอยู่ฮ่องกงด้วย ธุรกิจของนายชินที่อยู่ในการค้าเงินของเผ่า-ผืนได้

แม่ ธนาคารกรุงเทพจำกัด เอเชียทรัสต์จำกัด บริษัทโรงน้ำแข็งโลกเหนือจำกัด บริษัทวิสุทธิประกันภัยจำกัด บริษัทภาพยนตร์กรุงเทพจำกัด บริษัทกรุงเทพสุวรรณพาณิชย์จำกัด ดังนี้

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตระกูลโสภณพิเชษและ กลุ่มเผ่า-ผืน ²⁶

บริษัทของตระกูลโสภณพิเชษ ธนาคารกรุงเทพจำกัด	รายชื่อสมาชิกกลุ่มเผ่า-ผืนที่เข้าเป็นกรรมการ พ.อ.ศิริ สิริโยธิน (2495) พ.อ.วรการ บัญชา (2495) พ.ต.ต. พันศักดิ์ วิเศษศักดิ์ (2495) พ.อ.ประมวน อติเรกสาร (2495) พล.อ.ต.เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร (2498)
บริษัทเอเชียทรัสต์จำกัด	พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ (2495)
บริษัทโรงน้ำแข็งโลกเหนือจำกัด	พ.ต.ต. พันศักดิ์ วิเศษศักดิ์ (2495)
บริษัทวิสุทธิประกันภัยจำกัด	พ.ต.ต. พันศักดิ์ วิเศษศักดิ์ (2495)
บริษัทภาพยนตร์กรุงเทพจำกัด	พ.ต.ต. พันศักดิ์ วิเศษศักดิ์ (2497)
บริษัทกรุงเทพสุวรรณพาณิชย์จำกัด	พ.ต.ต. พันศักดิ์ วิเศษศักดิ์ (2498)
บริษัทกรุงเทพสุวรรณพาณิชย์จำกัด	พ.ต.ต. พันศักดิ์ วิเศษศักดิ์ (2498)

ธนาคารกรุงเทพจำกัด ผู้ถือหุ้นใหญ่และดำรงตำแหน่งผู้จัดการธนาคารแห่งนี้มาตลอดนับแต่เริ่มตั้งใน พ.ศ.2487 คือ หลวงรชบุกิจ ลีลาบุษ ใน พ.ศ. 2495 ได้เกิดวิกฤตการณ์ภายในธนาคารคือผู้จัดการได้นำเงินไปลงทุนในด้านการค้าที่ดิน และต้องประสบกับการขาดทุนอย่างหนัก ซึ่งส่งผลถึงฐานะการเงินของธนาคารด้วย ในระยะนี้เองที่นายชินสามารถเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่และดำรงตำแหน่งผู้จัดการธนาคารแทน นายชินได้เชิญสมาชิก ในกลุ่มเผ่า-ผืนเข้ามาเป็นกรรมการธนาคารแห่งนี้หลังจากเข้าดำรงตำแหน่งผู้จัดการ

พี่น้องต้องการเงินลงทุนเข้ามาหมุนเวียนจำนวนมาก นายชินจึงได้เสนอให้กลุ่มดังกล่าว เข้ามาถือหุ้นใหญ่ในธนาคารกรุงเทพ และทำการเพิ่มทุนขึ้นเป็น 50 ล้านบาท "กลุ่มเผ่า-ผืน" ซึ่งมี พ.อ.ศิริ สิริโยธิน ได้นำเงินจากกระทรวงเศรษฐการเข้ามาถือหุ้นถึง 30 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด นอกจากนี้ในการขยายสาขาที่โตเกียว ใน พ.ศ. 2498 ก็ได้อาศัยอิทธิพลทางการเมืองของ พ.อ.ศิริ สิริโยธิน เป็นการแลกเปลี่ยนกับการขายข้าว ในญี่ปุ่นซึ่งในประเทศไทยในระยะนี้ประสบปัญหาการขาดแคลนอาหารต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว ²⁷

ต่อมาใน พ.ศ.2496 กลุ่มเผ่า-ผืนต้องการที่จะตั้งธนาคารที่เป็นฐานทางเศรษฐกิจของตนขึ้นมา เพื่อแข่งขันกับกลุ่มสฤทธิ ซึ่งต้องการขยายฐานทางการเงินอยู่เช่นกัน จึงได้ชักชวนนายชินมาทำธนาคารร่วมกัน ประกอบกับในระยะนั้นธนาคารกรุงเทพเองก็ยังมีภาวะที่-

ธนาคารกรุงเทพ ในระยะนี้จึงเป็นธนาคารท้องถิ่นในไทยที่มีทุนดำเนินงานมากที่สุด สามารถขยายสาขาออกไปยังต่างประเทศได้ก่อนธนาคารอื่น 20 กว่าปี สาขาแห่งแรกของธนาคารคือ สาขาฮ่องกง (2497)

และสาขาที่สอง คือ สาขาโคเกียว (2498) ความคิด
ในเรื่องการขายสาขาไปต่างประเทศก็เพื่ออำนวยความสะดวก
สะดวกทางการค้าให้ชาวจีนโพ้นทะเลจะติดต่อทางการ-
ค้ากับห้างใน ช่องกง สิงคโปร์ มาเลเซีย และในประ-
เทศไทย

บริษัทเอเชียทรัสต์จำกัด เป็นอีกบริษัทหนึ่ง
ซึ่งแสดงถึงการดำเนินธุรกิจของนายชินฉีจำเป็นต้องอาศัย
การค้าขายของกลุ่มการเมืองเผ่า-ผิน บริษัทนี้ตั้งเมื่อ พ.ศ.
2492 มีทุนจดทะเบียน 10 ล้านบาท มีวัตถุประสงค์
สำคัญที่จะดำเนินกิจการโยกย้าย การค้าเงินตราต่าง-
ประเทศ คำทองคำและให้กู้ยืมเงิน ผู้ถือหุ้นที่สำคัญได้แก่
"โสภณพิเชฐ" "ธรรมาธิกุล" และ "สุพรรณานนท์" ซึ่งเป็น
พ่อค้าเงินและทองที่สำคัญ การจัดตั้งบริษัทแห่งนี้สืบเนื่อง
มาจาก ถึงแม้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยจะได้รับ
ชัยชนะแล้ว แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีารส่งเงินของชาวจีนกลับ
บ้านยังมีอยู่จำนวนมากตกประมาณเดือนละ 2 ล้านบาท
ทั้งนี้เพื่อหนุนช่วยการบูรณะประเทศและช่วยครอบครัวของ
คนในจีน การดำเนินธุรกิจโยกย้ายจึงเป็นรายได้ที่ค่อนข้าง
หนึ่ง ทางรัฐบาลไทยไม่พอใจต่อการส่งเงินกลับไปยังบ้าน
เมืองเดิมของชาวจีน ในระยะนี้ร้านโยกย้ายจะต้องมีใบ
อนุญาตในการแลกเปลี่ยนเงินตรา เพื่อให้สามารถดำเนิน
ธุรกิจได้อย่างสะดวก นายชินจึงได้เชิญพลตำรวจเอก
เผ่า ศรียานนท์ เข้ามาเป็นประธานบริษัทใน พ.ศ.
2495²⁸ และใน พ.ศ.2496 ได้เกิดการเคลื่อนไหว
ของร้านโยกย้ายต่าง ๆ รวมตัวกันเป็นสมาคมโยกย้าย
และได้เลือกให้บริษัทเอเชียทรัสต์จำกัด เป็นตัวกลางใน
การส่งเงินออกนอกประเทศ เอเชียทรัสต์ในระยะนี้จึงมี
บทบาทในการควบคุมบรรดาร้านโยกย้ายต่าง ๆ ทั้งหมด
โดยผ่านสมาคมโยกย้ายอีกทีหนึ่ง สิ่งที่ทำให้บริษัทประสบ
ความสำเร็จมากในระยะนี้โดยใน พ.ศ.2495 บริษัทได้
กำไร 1,608,582 บาท ใน พ.ศ.2496 บริษัทได้กำไร
2,641,249 บาท และใน พ.ศ.2497 บริษัทได้กำไร
918,366 บาท²⁹

ในระยะนี้นายชิน โสภณพิเชฐ นอกจากจะ
อาศัยการค้าขายของกลุ่มการเมืองในการดำเนินธุรกิจแล้ว
ยังได้สร้างความสัมพันธ์ กับพ่อค้าจีนโพ้นทะเลมีบทบาท

ทางการค้าขึ้นในไทย และในช่องกงออกไปกว้างขวาง
ลักษณะเป็นรูปแบบใหม่ในวงการค้า ซึ่งจะต่างจากกลุ่ม
เศรษฐีเก่าที่สร้างตัวก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ยังทำ
ธุรกิจแบบตระกูลและเครือญาติอยู่ใน ระยะนี้นายชินได้ใช้
ธนาคารกรุงเทพเป็นฐานการเงินในการขยายอาณาจักร-
ทางธุรกิจของตนซึ่งมีอยู่ประมาณ 20 บริษัท บริษัทเหล่านี้
มีทั้งบริษัทการเงิน ประกันภัย ประกันชีวิต คลังสินค้า คำ
ยาง คำข้าว ผลิตภัณฑ์ น้ำมันถดถอม ภาพยนตร์ ภัตตาคาร
คำไม้ และส่งสินค้าเข้า ส่งสินค้าออก

นายชินได้ร่วมดำเนินธุรกิจกับพ่อค้าที่สำคัญดัง
นี้ นายณรงค์ สุทธิกุลพาณิชย์ นักธุรกิจการเงินผู้ซึ่งมีบทบาท
ในการจัดตั้งธนาคารเกษตรกรรมหนึ่งโดยร่วมกันจัดตั้งบริษัท
วิสิสประกันภัยจำกัด (2493) บริษัทบางกอกภัตตาคาร
จำกัด (2499) และบริษัทกรุงเทพประกันภัยจำกัด
(2490) ร่วมมือกับนายวัลลภ ธรรมาธิกุล นักธุรกิจการ
เงินชาวฮ่องกง และนายเกษียร สุพรรณานนท์ นักธุรกิจ
คำทองคำ ดำเนินงานในบริษัทเอเชียทรัสต์จำกัด (2492)
ร่วมมือกับนาย เบ็ชชะง่า นักธุรกิจภาพยนตร์ที่สำคัญผู้
จัดตั้งบริษัทภาพยนตร์กรุงเกษม (2497) และบริษัทน้ำแข็ง
สะพานเหล็ก (2497) นอกจากนี้ยังร่วมมือกับชาวจีนใน
สิงคโปร์ ฮ่องกง และหมาเก๊า จัดตั้งบริษัทกรีนสโปกแดง
ประเทศไทยขึ้น (2496)³⁰

แม้ว่าการสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ
กลุ่มเผ่า-ผินจะส่งผลให้นายชินสามารถขยายธุรกิจของตน
ออกไปอย่างกว้างขวาง แต่เมื่อความขัดแย้งทางการ-
การเมืองทวีความรุนแรงขึ้น นายชินก็ตกเป็นเป้าหมายใน
การโจมตีของสภาคัดด้วย สภาคัดได้ใช้หนังสือพิมพ์เสรี
โจมตีเผ่า-ผิน ในระยะปี 2498-2499 อย่างรุนแรงใน
เรื่อง การค้าฝิ่น ฝิ่นตรปลอม และทองคำเถื่อน และ
เปิดโปงว่าธนาคารกรุงเทพมีบทบาทสำคัญ ในการทำให้
การค้าทั้ง 3 นี้ดำเนินไปได้³¹

ความสำเร็จในการสร้างทุนของนายชินใน-
ระยะนี้เนื่องจากการเข้าสัมพันธ์กับกลุ่มการเมืองเผ่า-ผิน
ทำให้สามารถเคลื่อนย้ายเงินทุนของรัฐซึ่งเป็นทุนก้อนใหญ่
เข้ามาสร้างความมั่นคงให้กับธนาคารกรุงเทพซึ่งเป็นฐาน
การเงินที่สำคัญของธุรกิจอื่น ๆ ของตน นอกจากนี้ ยังได้

อาศัยอิทธิพลของกลุ่มการเมืองเปิดโอกาสให้ดำเนินธุรกิจ ที่ต้องอยู่ในความควบคุมของรัฐได้สะดวก เช่น ธุรกิจค้าเงิน โปยก๊วม คำทองคำ ในเอเชียทรัสต์ ทำให้บริษัทสร้างผลกำไรได้มาก ความร่วมมือกับพ่อค้าอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในธุรกิจค้าต่าง ๆ ในวงกว้างทำให้ "โสภณ พนิช" ระยนี้เริ่มแผ่อาณาจักรทางธุรกิจออกไปกว้างขึ้น และในระยะ 2497-2499 นายชินได้เข้าสัมพันธ์กับพ่อค้า ชาวที่สำคัญ ๆ หลายกลุ่มด้วยกัน ได้แก่อันเนื่องเหลาโมสง ชัยชวน และเทพพนิชย์ ไว้ได้ บริษัททั้ง 3 นี้จะมีบทบาทสำคัญในการทำให้ นายชินสามารถเข้ามาควบคุม การค้าข้าวในระยะต่อมา

การพัฒนาเป็นศูนย์กลางพาณิชย์และธนาคารพาณิชย์และ สังคมแห่งชาติ (2501-2516)

ในวันที่ 16 กันยายน 2500 จอมพลสฤษดิ์ ได้ทำการปฏิวัติโค่นอำนาจและทำลายอิทธิพลของ พล ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ก็ ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกในการปกครองประเทศ³² ซึ่งนับแต่บัดนั้นจนถึงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองโดยเผด็จการทหารมา โดยตลอด แม้เมื่อจอมพลสฤษดิ์ถึงอสัญกรรมลงเมื่อ พ.ศ 2506 แล้วก็ตาม ภายใต้การนำของจอมพลถนอม และจอมพลประภาส ทายาททางการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ก็ยังรักษาการปกครองแบบเผด็จการทหารเหมือน เดิม

จอมพลสฤษดิ์ ได้ดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศโดยนำเอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติมาใช้ ซึ่งเป็น ผลมาจากความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาที่ต้องการให้ไทย- เปิดประเทศ เพื่อรองรับการขยายตัวของทุนจากโลกเสรี โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาให้เข้ามาลงทุนได้สะดวกและรับ เอาอุตสาหกรรมต่อต้านคอมมิวนิสต์มาเป็นจุดมุ่งหมายในการ พัฒนาประเทศ ความหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์ของจอมพล สฤษดิ์ ทำให้เข้าผูกพันอย่างลึกซึ้งกับสหรัฐอเมริกาและ ดำเนินการพัฒนาประเทศ เพื่อรองรับการขยายตัวของทุน นิยมอย่างเต็มที่

ใน พ.ศ. 2503 จอมพลสฤษดิ์ได้ตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนขึ้น และประกาศใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2504 ลักษณะสำคัญของการดำเนินงานของรัฐบาลในระยะนี้ คือ รัฐบาลได้เงินทุนช่วย จากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา รัฐบาลยังได้ให้ความสนับสนุนทางการ เมืองเพื่อเป็นหลักประกันในการลงทุน ซึ่งส่งผลให้ นักลงทุนจากต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาลงทุนในประเทศไทยจำนวนมาก รัฐบาลได้เร่งจ่ายงบประมาณอย่างมาก เพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infra - structure) อันได้แก่ ถนน ไฟฟ้า โทรคมนาคม การสื่อสาร การ ขนส่ง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อรองรับการขยายตัวของ การลงทุน และในส่วนของรัฐบาลเองก็มีการใช้จ่ายเงิน- จำนวนมากในการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ และขยายระบบ ราชการ³³ การดำเนินงานของรัฐในระยะนี้ได้ส่งผล ให้เกิดการวิวัฒนาการในโครงสร้างเศรษฐกิจไทยอย่าง- มาก คือ ทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งทาง ด้านการเงิน การค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ และ อุตสาหกรรม มีการไหลเข้ามาของเงินตราจากต่างประเทศจำนวนมาก ทั้งในด้านความช่วยเหลือและการลงทุน การเร่งใช้จ่ายเงินของรัฐบาลทำให้เกิดการหมุนเวียน- ทางเงินตราในคลาตมากเป็นเหตุ

ทุนต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยในระหว่าง พ.ศ. 2503-2516 (ล้านบาท)³⁴

ประเทศ	จำนวน	ร้อยละ
สหรัฐอเมริกา	1,016.32	37.50
ญี่ปุ่น	458.14	16.54
ไต้หวัน	414.22	14.63
อื่น ๆ	885.84	31.30
รวม	2,829.52	100.00

ในส่วนของการพาณิชย์ ได้เข้ารับ บทบาทที่สำคัญ ในการเป็นตัวกลางในการหมุนเวียนเงิน ตราก็ได้เติบโตอย่างรวดเร็ว และรัฐได้วิวัฒนาการ

ชัดเจนในภาพนำเอาธนาคารพาณิชย์เข้ามามีส่วนในการพัฒนาประเทศด้วยโดยสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นในระบบธนาคารพาณิชย์³⁵ ในพ.ศ. 2505 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีผลในการสร้างอำนาจการผูกขาดให้นายทุนธนาคารพาณิชย์ที่สำคัญ คือ ได้หยุดยั้งการเพิ่มจำนวนธนาคารพาณิชย์ขึ้นอีก และยังตัดโอกาสธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่จะเข้ามาขยายสาขาในไทยเพิ่มขึ้นอีก³⁶

ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายความมั่นคงทางการเงิน ทำให้นายทุนธนาคารพาณิชย์กลายเป็นกลุ่มผูกขาดทางการเงิน และเป็นผู้นำเทคนิควางแหล่งเงินทุนในระบบที่สำคัญที่สุดของสังคม นายทุนธนาคารเหล่านี้ไม่ได้ประกอบธุรกิจธนาคารเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังมีกิจการอย่างอื่นของผลดีถือว่าเป็นกิจการในเครือของธนาคารและกิจการที่ร่วมทุนกับพ่อค้าอื่น ๆ อีก ในระยะนี้ เงินทุนในธนาคารจะถูกนำไปใช้ ในการขยายธุรกิจส่วนตัวของบรรดาเจ้าของธนาคาร ทั้งทางด้านการเงิน การค้า และอุตสาหกรรม จนพัฒนาตัวขึ้นเป็นกลุ่มผูกขาดในทุกด้าน "โสมภณนิช" เป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการขยายฐานะทางการเงินในธนาคารกรุงเทพ และ ใช้ธนาคารเป็นแหล่งเงินทุนในการเข้าดำเนินธุรกิจในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ข้าว โรงงานเย็บผ้า เหมืองแร่ เป็นต้น

ถึงแม้ว่า นายชินจะต้องได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งของกลุ่มการเมือง จนต้องลี้ภัยไปอยู่ฮ่องกง แต่เหตุการณ์กลับเป็นข้อดีสำหรับการขยายตัวของเขาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น นายชินได้เข้าขยายธุรกิจของตนในฮ่องกงหลายบริษัทด้วย ซึ่งเป็นการทำให้การส่งสินค้าออกจากกรุงเทพฯ ไปยังฮ่องกงสะดวกยิ่งขึ้น ส่วนธุรกิจในประเทศไทยในระยะนี้ได้มอบให้นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ และนายบุญ โรจนเสถียรดำเนินแทน โดยนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ผู้ซึ่งร่วมดำเนินธุรกิจกับนายชินนับแต่ระยะเริ่มแรก ผู้นี้จะมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มการเมืองใหม่ และนายบุญ โรจนเสถียรจะมีบทบาทในการพัฒนาสร้างประสิทธิภาพ ให้ธนาคารกรุงเทพ

ความสำเร็จของการขยายธุรกิจในด้านต่างๆ ของ "โสมภณนิช" ในระยะนี้สืบเนื่องมาจากในระยะที่ผ่านมา "โสมภณนิช" ได้สร้างทุนธนาคารกรุงเทพให้มั่นคงเหนือกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยอาศัยอิทธิพลของกลุ่มการเมือง ในระยะนี้ซึ่งเป็นสมัยปกครองแบบเผด็จการทหาร ธุรกิจของตระกูลโสมภณนิชก็ยังคงจำเป็นต้องพึ่งพิง กับผู้มีอิทธิพลทางการเมืองอยู่ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองธุรกิจของตน แต่มิได้เข้าไปสัมพันธ์มากเหมือนดังเช่นสมัยที่เคยร่วมมือกับกลุ่มเผ่า-ดิน

ธนาคารกรุงเทพ ได้เชิญพลโทประภาส จารุเสถียร นายทหารคนสนิทของจอมพลสฤษดิ์ เข้าเป็นประธานกรรมการเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2500 โดยในระยะแรกได้มอบให้ถือหุ้น 100 หุ้น เหตุผลที่จำเป็นต้องเชิญ พลโทประภาสมาเป็นประธานกรรมการของธนาคารนี้ พล.ต. ศิริ ลีริโยธิน อดีตประธานธนาคารกรุงเทพ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ว่า³⁷

"...ธนาคารได้รับความกระทบกระเทือนหลายอย่าง มีคนมุ่งมาเป็นประธานธนาคาร... เมื่อผมรู้เรื่องนี้แล้วผมก็มาหาคุณสิน บอกคุณสินว่าผมไม่สามารถคุ้มครองได้แล้วเพราะอำนาจทางการเมืองมันเกิดขึ้น ให้คุณสินหาใครมาเป็นประธานแทนผม ผมจะลงไปเป็นกรรมการ คุณสินจึงได้ไปดึงคุณประภาสมาเป็นประธานธนาคารกรุงเทพ..."

ภายใต้การคุ้มครองของ พลโทประภาส จารุเสถียร ธนาคารกรุงเทพได้เข้าตอบรับการขยายตัวเข้ามาของทุนจากต่างประเทศ และนโยบายในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐเป็นอย่างดี ธนาคารกรุงเทพได้เริ่มเงินทุนในการดำเนินงานตั้งแต่ในระยะ³⁸

ตารางแสดงการถือหุ้นของธนาคารกรุงเทพ

พ.ศ.	ทุน (ล้านบาท)
2507	100
2508	200
2511	400
2514	500
2516	700

ปรากฏว่าใน พ.ศ. 2516 สามารถขยาย สาขาต่างประเทศได้ถึง 16 สาขาและเป็นธนาคารแห่งเดียวที่มีสาขาต่างประเทศ การที่สามารถเข้าควบคุมธนาคารกรุงเทพได้อย่างมั่นคง ทำให้สามารถใช้ธนาคารแห่งนี้เป็นแหล่งเงินทุนในการขยายธุรกิจด้านอื่น ๆ ของตน "โสภณพิเช" สามารถเข้าถึงหุ้นในธนาคารแห่งนี้ร้อยละ 39.67 ใน พ.ศ. 2516 และผู้ถือหุ้นใหญ่คนอื่น ส่วน เป็นผู้ร่วมดำเนินธุรกิจกันอย่างใกล้ชิดกับตระกูลนี้ "โสภณพิเช" สามารถขยายอาณาจักรธุรกิจของตนใน

ประเทศไทยประมาณ 68 บริษัท บริษัทการเงิน 19 บริษัท บริษัทการค้า 36 บริษัท และบริษัทอุตสาหกรรม 13 บริษัท นอกจากนี้ยังได้สร้างอาณาจักรทางธุรกิจของตนที่ยังคงอีกหลายบริษัท เท่าที่สำรวจพบจากบัญชีผู้ถือหุ้นในธนาคารกรุงเทพ เมื่อ พ.ศ. 2516 มีประมาณ 18 บริษัทด้วยกัน บริษัทที่ชื่องานนี้เมื่อนายชินเดินทางกลับมาประเทศไทยภายหลังการอภิธรรมของจอมพลสฤษดิ์ใน พ.ศ. 2506 แล้ว ใต้อยู่ในการดูแลของนาย Robin Chan บุตรชายคนโตของนายชิน

รายชื่อผู้ถือหุ้นที่สำคัญในธนาคารกรุงเทพ ในการประชุมผู้ถือหุ้นใหญ่สามัญ ครั้งที่ 1/2516 วันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2516 มีดังนี้ 39

รายชื่อ	จำนวนหุ้น
1. กระทรวงการคลัง โดยนายเสริม วินิจฉัยกุล	672,338
2. พลเอกประภาส จารุเสถียร	269,192
3. นายชิน โสภณพิเช	1,175,541
4. นายชาติวิ โสภณพิเช	307,974
5. นายชาญ โสภณพิเช	10,774
6. นายวีระ รมยะรูป	173,939
7. นายปิยะ ศิวายธร	276,349
8. นายรงค์ สุทธิกุลพานิช	95,738
9. นายธีระ อานันท์ไทย	68,781
10. นายชัยวัฒน์ คำนวม	67,814
11. นายชัชิต แซ่เจียง	72,063
12. นายระเบียบ พงศ์มกุล	59,488
13. นายบุญชู โรจนเสถียร	44,286
14. นายนำชัย นำชัยศิริ	45,973
15. นายกาญจน์ ดั่งทัตสวัสดิ	40,742
16. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์	33,519

1. United Asia Co. Ltd.
2. The Nomura International Ltd.
3. National Company
4. Bangkok Merchantile (H.K.) Co., Ltd.
5. Asia Panich Investment Co., (H.K.) Ltd.
6. Bangkok Nomura or Hong Kong Nomura
7. Pine International Ltd.
8. Ocean Leila Ltd. Hong Kong
9. Asia Insurance Co. Ltd.
10. Robin Chan Investment Co. Ltd.
11. Ketson Enterprises Ltd.
12. Foreign Trust Company
13. The International Maritime Carriers Ltd.
14. Evershine Corporation Limited
15. Trans-Pacific Inverment-corp Ltd.
16. Shing Kwan Investment Co. Ltd.
17. Cititrade Company
18. Man Tong Co., Ltd.

ธุรกิจค้าข้าว รัฐบาลได้มีนโยบายที่สนับสนุนการส่งออกสินค้าต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อลดภาวะการขาดดุลย์จากการส่งสินค้าที่เป็นสินค้าต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการพัฒนาประเทศ ข้าวได้กลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญการลดภาวะการขาดดุลย์นี้ ในระยะนี้นายชินได้เข้าดำเนินธุรกิจข้าว และสามารถเข้าควบคุมบริษัทข้าวรายใหญ่ ๆ ไว้ได้ทั้งหมด นายชินเริ่มมีบทบาทในการค้าข้าวใน พ.ศ. 2498 โดยเข้าถือหุ้นในบริษัทหัตถ์ทองเหลาไมสงจำกัด และบริษัทไทยตรงจำกัด, พ.ศ. 2501 เข้าถือหุ้นในบริษัทรวมทุนไทยจำกัด, พ.ศ. 2503 เข้าถือหุ้นในบริษัทไทยดำรงพัฒนาจำกัด และ พ.ศ. 2504 เข้าถือหุ้นในบริษัทช่วยชนจำกัด

“โสภณนิช” สามารถสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มพ่อค้าข้าวส่งออกสำคัญ ๆ อย่างกว้างขวางโดยนายชินได้ร่วมมือกับพ่อค้าข้าวรายใหญ่ ๆ ของไทย พ่อค้าข้าวชาวฮ่องกงและสิงคโปร์ ตั้งบริษัทสัมฤทธิ์พาณิชย์จำกัด โดยมีทุนจดทะเบียน 10 ล้านบาท รายชื่อผู้ถือหุ้นมีดังนี้คือ

รายชื่อ	เจ้าของบริษัท	จำนวนหุ้น
1. นายสมาน โสภาสงค์	ช่วยชน	1,000
2. นายประยงค์ วงศ์ศรีเกษม	บ้วยเฮงล้ง, สยามค้าข้าว	600
3. นายพร เลี้ยวไพรัตน์	ฮังเถียะเซ่ง หรือธนาพรชัย	600
4. นายวิโรจน์ ภูณกิจ	อึ้งทองเหลาไมสง, ไทยตรง	240
5. นายกำจาย เอี่ยมสุรีย์	กมลกิจ, อมรไชย	240
6. นายสุอน สุขจิตรเจริญ		80
7. นายเสียงเต็ก แซ่แต้	ไทยดำรงพัฒนา	3,000
8. นายปรีชา ตัมประเสวีรัฐ	เทพพาณิชย์	240
9. นายเทาซิมแม่ (สิงคโปร์)		15,000
10. นายว่องชีวซิง (ฮ่องกง)		1,500
11. นายชิน โสภณนิช		500
12. บริษัทไทยดำรงพัฒนา		500
	รวม	100,000

บริษัทอั่งเอี้ยเซ่ง บริษัทเทพพาณิชย์ บริษัท ป้ายเฮงล้ง บริษัทช่วยชวน และบริษัทอันฟองเหลาไมฮง นั้นได้รับการกล่าวขานในวงการค้าข้าวว่าเป็น "กลุ่ม 5 เสือ" ที่ผูกขาดการส่งออก ในระยะ พ.ศ.2506-2516 บริษัททั้ง 5 นี้ได้คุมตลาดการส่งออกประมาณร้อยละ 25-30⁴¹ บริษัทในกลุ่มบริษัทสัมฤทธิ์นี้ไม่เพียงแต่ส่งออกข้าวออกเท่านั้น ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งออก ข้าวโหด และปอดด้วย นอกจากนี้ ยังเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดราคาสินค้าโดยผ่านสมาคมการค้า ซึ่งตนเองมีบทบาทอยู่ เช่น นายกำจาย เอี่ยมสุรีย์ ประธานบริษัทกมลกิจ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกสมาคมพ่อค้าข้าวโหด และพิษพันธ์ุไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2513-2517⁴² เพื่อดำเนินกิจการส่งออกข้าวและพิษพันธ์ุต่าง ๆ อย่างครบวงจร นายชินได้ร่วมมือกับพ่อค้าข้าวในกลุ่มบริษัทสัมฤทธิ์ จัดตั้งบริษัทพาณิชย์นาวีจำกัด เมื่อวันที 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 โดยมีทุนจดทะเบียน 40 ล้านบาท ส่วนหนึ่งของความสำเร็จของ "โสภณพิเช" ในการเข้าควบคุมธุรกิจข้าวส่งออก ซึ่งนอกจากสามารถร่วมมือกับพ่อค้าข้าวรายใหญ่ในไทยได้แล้ว ยังสามารถร่วมมือกับพ่อค้าข้าวชาวจีนที่อยู่ในเมืองท่าการค้าของเอเชีย ทั้งในฮ่องกง และสิงคโปร์ ได้ด้วย⁴³

ทางด้านอุตสาหกรรม ความร่วมมือกับกลุ่มธุรกิจส่วนใหญ่ยังอยู่ในชนูชาวจีนด้วยกันทั้งในไทยและที่อื่นา ธุรกิจที่ลงทุนได้แก่ โรงงานทอผ้า เมืองแร่ อุตสาหกรรมกระดาษ โรงงานพลาสติก และโรงงานผลิตผงชูรส เป็นต้น สำหรับบริษัทอุตสาหกรรมที่ร่วมทุนกับนายทุนต่างประเทศที่สำคัญ คือ บริษัทไทยเมล่อนโปลีเอสเตอร์จำกัด (2515) โดยได้ร่วมทุนกับกลุ่ม โสญแลงค์ (Rhône-Poulenc Textile) แห่งประเทศฝรั่งเศส และกลุ่ม "โพธิ์รัตนกุล" จัดตั้งบริษัทนี้ ด้วยทุนจดทะเบียนถึง 150 ล้านบาท บริษัทไทยเมล่อนโปลีเอสเตอร์นี้ขี้นว่า

เป็นโรงงานทอผ้าของไทยที่ใหญ่ที่สุดในขณะนั้น นายชาติรี โสภณพิเช บุตรชายของนายชิน ได้เข้าเป็นกรรมการในบริษัทด้วย⁴⁴

ด้านการเงิน บริษัทการเงิน 13 บริษัท ของโสภณพิเชนี้ตั้งร่วมทุนกับนายทุนเงินในประเทศไทยและนายทุนการเงินจากต่างประเทศ บริษัทที่ร่วมทุนต่างประเทศ ได้แก่ บริษัท

1. คอมเมอร์เชียลทริสต์จำกัด (2509) ร่วมทุนกับบริษัทอินดัสเทียลไฟแอนด์อิโพรซ์จำกัด (ฟิลิปปินส์)
2. บริษัทกรุงเทพธราธรจำกัด (2512) ร่วมทุนกับบริษัท First National City Overseas Investment Corp. แห่งสหรัฐอเมริกา
3. บริษัทโนมูระอินเตอร์เนชั่นแนลจำกัด (2513) ร่วมทุนกับบริษัทโนมูระอินเตอร์เนชั่นแนล แห่งญี่ปุ่น
4. บริษัทบางกอกเพรสติโดโกจำกัด(2516) ร่วมทุนกับธนาคารโตโก แห่งประเทศญี่ปุ่น
5. บริษัทบางกอกชโยวัฒน์จำกัด (2516) ร่วมทุนกับบริษัทเดอะชโยตะไฟร์แอนด์มารีน จำกัด - และบริษัทโตโยต้ามอเตอร์ไทยแลนด์ จำกัด แห่งประเทศญี่ปุ่น

บริษัทการเงินเหล่านี้เป็นบริษัทในเครือของธนาคารกรุงเทพที่จะมีบทบาทในการหนุนช่วยทางการเงินแก่ธุรกิจของ "โสภณพิเช" และกลุ่มธุรกิจที่สัมพันธ์ด้วย ซึ่งจากการศึกษารายชื่อผู้ถือหุ้นของบริษัทจะพบว่า "โสภณพิเช" ได้ร่วมดำเนินธุรกิจการเงินกับกลุ่มธุรกิจอื่น ๆ ดังนี้⁴⁵

บริษัท	ร่วมทุนกับกลุ่ม	ธุรกิจที่ดำเนินงานอยู่
1. บริษัทกรุงเทพสหเศรษฐกิจจำกัด (2505)	เลีย่วไพร์ตัน	ค้าข้าว, โรงงานทอผ้า
2. บริษัทคอมเมอริเชียนทรัสต์จำกัด (2509)	เลีย่วไพร์ตัน	ค้าข้าว, โรงงานทอผ้า
3. บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ร่วมเสริมกิจจำกัด (2512)	เอี่ยมสุรีย์ นิอิวาสิน	ค้าข้าว, โรงงานทอผ้า อุตสาหกรรมกระดาษ
4. บริษัทสินเอเซียจำกัด (2512)	ลิ้วประเสริฐ สงวนปิยะพันธ์ โพธิ์รัตน์งูร	คลังสินค้า, ค้าข้าว อุตสาหกรรมกระดาษ โรงงานทอผ้า
5. บริษัทโอมูเรอินเตอร์เนชั่นแนลจำกัด (2513)	เอี่ยมสุรีย์ โพธิ์รัตน์งูร	ค้าข้าว, โรงงานทอผ้า โรงงานทอผ้า
6. บริษัทเกียรตินทรวงเอ็นเตอร์ไพรส์จำกัด (2516)	ศรีกรุงวัฒนา	ปุ๋ย, ค้าข้าวและพืชไร่

ภายใต้การดำเนินงานด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลทหารและสหรัฐอเมริกา การค้าใช้ธุรกิจของ "โสภณพิเชษฐ์" ยังมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงกับกลุ่มผู้เข้าการปกครองอยู่ จึงได้เชิญคอมพลีทประภาส จารุเสถียร เข้ามาเป็นประธานในธนาคารกรุงเทพ ซึ่งต่อมาทำให้เขาได้เข้าเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ในธนาคารแห่งนี้ตั้งหนึ่ง "โสภณพิเชษฐ์" ได้ขยายธุรกิจของตนออกไปในทุกด้าน ได้แก่ การเงิน การค้า และอุตสาหกรรม ซึ่งแต่เดิมดำเนินการเฉพาะการเงินการค้าเท่านั้น การดำเนินงานธุรกิจของ "โสภณพิเชษฐ์" ในระยะนี้เป็นภารกิจที่รุกเข้าไปควบคุมธุรกิจเฉพาะอย่างมากขึ้นและสร้างอาณาจักรธุรกิจต่างๆ ในลักษณะผูกขาดขึ้น เช่น ธุรกิจค้าข้าว ข้าวไรต์ และ ปอ อุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นต้น "โสภณพิเชษฐ์" ได้แสดงบทบาทในการเป็นตัวเชื่อม ให้ทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในไทยได้สะดวกทั้งทางด้าน การเงิน การค้า และอุตสาหกรรม โดยได้ร่วมทุนกับต่างประเทศในบริษัทการเงิน 5 บริษัท บริษัทการค้า 1 บริษัท และบริษัทอุตสาหกรรม ประมาณ 4 บริษัท ความใกล้ชิดในการร่วมทุนระหว่าง "โสภณพิเชษฐ์" กับทุนจากต่างประเทศ

เหล่านี้ให้สามารถเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

นายทุนธนาคารพาณิชย์เชื้อสายจีน ได้แสดงบทบาทที่สำคัญมาตลอด คือ การเป็นนายทุนจัดหาสินค้าที่ตลาดโลกต้องการ และเป็นผู้นำสินค้าของประเทศเขมียมเข้ามาจำหน่ายแจกในสังคมไทย และเมื่อมีการปรับตัวของทุนเขมียมเข้ามาลงทุนภาคอุตสาหกรรมในไทย ทั้งนี้เพื่อต้องการแรงงานในราคาถูกและขยายตลาดการค้าให้ได้อีกหนึ่ง นายทุนกลุ่มนี้ได้ร่วมมือในการเป็นตัวเชื่อมให้ทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในไทยสะดวกขึ้น และจากการที่รัฐได้มีนโยบายในการสร้างให้นายทุนธนาคารพาณิชย์เป็นนายทุนผูกขาดทางการเงินธนาคารพาณิชย์ จึงกลายเป็นแหล่งเงินทุนที่มีขนาดใหญ่มาก เจ้าของธนาคารเหล่านี้ได้แสวงหาประโยชน์ในสถาบันการเงินนี้ โดยนำเงินไปใช้ในการขยายฐานเศรษฐกิจให้ตัวเองจนสามารถเข้าไปดำเนินการผูกขาดในธุรกิจต่าง ๆ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ของกลุ่มนายทุนธนาคารพาณิชย์นี้เอง ทำให้สามารถเข้ามาบริหารบทบาทในรัฐบาลขึ้นหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นประชาธิปไตย

ภาคผนวก

* ธนาคารสยามจำกัด เดิมชื่อ ธนาคารเอเชียทรัสต์จำกัด ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2502 ภายใต้การกำกับของจอมพลสฤษดิ์ และจอมพลถนอม ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติในระยณะนั้น ธนาคารนี้อยู่ภายใต้การบริหารงานของตระกูล "ธรรมาธิกุล" โดยมีนายวัลลภ ธรรมาธิกุล หรือ จอห์นสันมา นักธุรกิจชาวจีนจากฮ่องกงเป็นผู้จัดการต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2527 ธนาคารต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดทุนอย่างหนักเนื่องจากผู้บริหารได้นำเงินของธนาคารไปใช้ในธุรกิจส่วนตัวจำนวนมาก ในเดือนสิงหาคม 2527 รัฐบาลจึงได้เข้าถือหุ้นใหญ่ และบริหารงานในธนาคารแห่งนี้

** ธนาคารมหานครจำกัด เดิมชื่อ ธนาคารตัมเปงซุนจำกัด ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2477 ธนาคารแห่งนี้ถูกกลุ่มการเมืองและนักธุรกิจชาวจีนหลายกลุ่มด้วยกันเข้ามามีการบริหารนับตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ใน พ.ศ. 2513 ธนาคารแห่งนี้ประสบวิกฤตการณ์ทางการเงินเนื่องจากผู้บริหารได้ใช้เงินลงทุนไปในกิจการส่วนตัว สมาคมธนาคารต้องเข้าบริหารงานแทนธนาคารชุดเก่า จนกระทั่งใน พ.ศ. 2516 ตระกูล "เศษะไพบูลย์" กลุ่มนายทุนเชื้อสายจีนในประเทศไทยได้เข้าถือหุ้นใหญ่โดยมีนายคำวัน เศษะไพบูลย์ เป็นผู้บริหาร ธนาคารแห่งนี้ก็ต้องประสบวิกฤตการณ์อีกครั้งใน พ.ศ. 2529 เนื่องจากผู้บริหารได้ใช้เงินในธุรกิจส่วนตัวและเก็งกำไรจากการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ ซึ่งปรากฏว่าทำให้ธนาคารขาดทุนเป็นจำนวนมาก ในเดือน เมษายน 2529 รัฐบาลได้เข้าถือหุ้นใหญ่และบริหารงานในธนาคารแห่งนี้

¹ ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด, อนุสรณ์ครบรอบ 50 ปี ของธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด (พระนคร ธนาคารไทยพาณิชย์, 2508), หน้า 11

² หจข., ร. 6 ค 15/3 คำให้การนายฉลอง โยเนนารถ 2456

³ หจข., กค 03061.37/62 Question arising out of the Bank and Insurance Tax Act 1932.

⁴ อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงศักรินทร์ภักดี (ได้เท่า เศษกะพุด) ณ เมรุวัดไตรมิตรวิทยาราม 16 พฤษภาคม 2505, หน้า 1-4

⁵ หจข. กค 03061.37/62

⁶ ภูวคณ ทรงประเสริฐ, "นโยบายของรัฐที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย พ.ศ. 2475-2500", วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 18

⁷ พระราชบัญญัติ ควบคุมกิจการธนาคาร พุทธศักราช 2480

- 8 ผดุง รมคิดปี่, "นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481-2489" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521) และสังคีต พริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย พ.ศ. 2475-2530 (พระนคร สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2526)
- 9 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่งบริษัทข้าวไทยจำกัด
- 10 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่งบริษัทไทยนิยมพาณิชย์จำกัด
- 11 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การจำกัด
- 13 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง บริษัทข้าวไทยทวีลจำกัด
- 14 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง ธนาคารกสิกรไทยจำกัด
- 15 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง ธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัด
- 16 ในระยะนี้ ในกลุ่มพ่อค้าและชาวจีนจะมีการขายพันธบัตรช่วยชาติ เพื่อนำเงินส่งไปช่วยเหลือกองกำลัง ต่อต้านการ รุกรานของญี่ปุ่นในหลาย (สมาคมแต่ใจประเทศไทย อนุสรณ์สมาคมแต่ใจแห่งประเทศไทย เรื่องนิพนธ์นาย 1979)
- 17 ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา, "รัฐและอุตสาหกรรมในยุคจอมพลสฤษดิ์ 2500-2516" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 113-114
- 18 สังคีต พริยะรังสรรค์ เรื่องเดิม หน้า 173
- 19 เรื่องเดียวกัน
- 20 ธนาคารกรุงเทพจำกัด ก่อนจะถึง ... วันเมื่อธนาคารกรุงเทพจำกัด (หนังสืออนุสรณ์ในโอกาสเปิดอาคารสำนักงาน ใหม่ ธนาคารกรุงเทพจำกัด 16 กุมภาพันธ์ 2524), หน้า 35
- 21 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง สหธนาคารจำกัด
- 22 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง ธนาคารไทยทุนจำกัด
- 23 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง ธนาคารเกษตรจำกัด
- 24 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง ธนาคารศรีนครจำกัด
- 25 คูรายละเอียดใน พรหมณี บัวเล็ก "การเติบโตและพัฒนาการของนายทุนธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย 2475- 2516", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 116- 127
- 26 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ สำนักรายชื่อจากบริษัทต่าง ๆ
- 27 ธนาคารกรุงเทพจำกัด เรื่องเดียวกัน หน้า 45
- 28 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง บริษัทเอเซียเทรดส์จำกัด
- 29 เรื่องเดียวกัน

- 30 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ สํารวจรายชื่อจากบริษัทต่าง ๆ
- 31 หนังสือพิมพ์สารเสรี (17 กันยายน 2498 - 10 มีนาคม 2499)
- 32 อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, "สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย (1960-1970)", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 148-149 และ
ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบท่อนุอุปถัมภ์แบบเผด็จการ (พระนคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526) หน้า 338-339
- 33 เพชร อํามะรงค์, "ความเหินห่างประการเกี่ยวกับการพัฒนาทุนการเงินของไทย", วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง (เมษายน ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 2525), หน้า 102
- 34 ดร.รงค์ เพชรประเสริฐ, "การขยายตัวของทุนนิยมในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2482-ปัจจุบัน" (มกราคม-มิถุนายน ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 2524), หน้า 105
- 35 สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ แยกจัดมาเศรษฐกิจระหว่าง พ.ศ. 2504-2509 (พระนคร สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), หน้า 25
- 36 ศุภชัย พานิชภักดิ์, "กฎหมายธนาคารพาณิชย์", วารสารธรรมศาสตร์ (เมษายน-มิถุนายน ปีที่ 6 เล่มที่ 5 2520), หน้า 38
- 37 อ้างถึงการสัมภาษณ์พลตรีศิริ ลีวโยธิน (เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2522), ธนาคารกรุงเทพจำกัด เรื่องเดียวกัน, หน้า 63
- 38 ธนาคารกรุงเทพจำกัด เรื่องเดียวกัน, หน้า 196-120
- 39 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ รายชื่อผู้ถือหุ้นของธนาคารกรุงเทพ เมื่อเดือน มกราคม 2516
- 40 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง ธนาคารกรุงเทพจำกัด รายชื่อผู้ถือหุ้นของธนาคารกรุงเทพ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2516
- 41 วรณา เลี้ยววาริณทร์, "การวิเคราะห์ระบบการตลาดของข้าวและบริษัทส่งออกของไทย", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 123
- 42 ทรง นิตยธรรม, "ประวัติ 20 ปี สมาคมพ่อค้าข้าวไทยและพืชพันธุ์ใหม่" วารสารสมาคมพ่อค้าข้าวไทย และพืชพันธุ์ไทย (ธันวาคม ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 2521), หน้า 14
- 43 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง บริษัทพาณิชย์นาวิจำกัด
- 44 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ แห่ง บริษัทไทยเรลอันโปลีเอสเตอร์จำกัด
- 45 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ สํารวจแห่งบริษัทต่าง ๆ

บทวิจารณ์

คุณวิรัตน์ แสงทองคำ (วิจารณ์)

แนวคิดหรือข้อสรุปของคุณพรหมิณี แม้ว่าไม่ได้แตกต่างไปจากงานที่นายเสนามาแล้วในอดีต ไม่ว่าจะเป็งานของอาจารย์ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม งานของอาจารย์รงค์ เพ็ชรประเสริฐ หรืองานของอาจารย์สังศิต พิริยะรังสรรค์

ผมไม่ได้ขัดแย้งคุณพรหมิณี แต่อยากจะอธิบายในมิติที่กว้างขึ้นไป โดยเฉพาะจุดหนึ่งที่ผมจะอธิบายจากข้อมูลของคุณพรหมิณี ที่พูดถึงวิกฤตการณ์ที่ทำให้กลุ่มธนาคารชาวจีนกลุ่มแรกล้มลง และธนาคารสยามกัมมาจล รอดพ้นวิกฤตการณ์ในครั้งนั้นได้ เพราะมีอำนาจรัฐและราชวงศ์หนุนหลัง อันผมเห็นด้วย แต่ที่พรหมิณีบอกว่า กลุ่มธนาคารชาวจีนล้มลง นอกจากปัจจัยอื่นแล้ว ประการสำคัญคือ ไม่มีอำนาจรัฐหรืออิงอำนาจงานการเมือง ผมไม่ค่อยเห็นด้วย ผมเห็นว่ากลุ่มชาวจีนหรือธนาคารชาวจีนกลุ่มนั้น ส่วนใหญ่ก็คือกลุ่มคนกลุ่มเดียวกันที่ร่วมก่อตั้งธนาคารสยามกัมมาจล คนกลุ่มนี้ได้เข้าไปแย่งชิงราชวงศ์ ได้อภิสิทธิ์ในการตั้งธนาคารขึ้นมา ธนาคารแห่งนี้ส่งเสริมธุรกิจการค้าข้าว ทำโรงสีวิกฤตการณ์การผลิตข้าวตกต่ำ ทำให้การส่งข้าวไม่ได้ตามสัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารในสิงคโปร์ล้มไปส่งผลกระทบต่อธนาคารของชาวจีนพวกนี้

ตามที่จริงแล้วธนาคารสยามกัมมาจลของพวกคนกลุ่มนี้ ไม่ได้มาเกี่ยวข้องกับคนจีนมากนัก คือมีเงินฝากของกระทรวงพระคลัง กรมพระคลังข้างที่เป็นส่วนใหญ่ ต่อมามีการฉ้อโกง ธนาคารสยามกัมมาจลก็ยึดที่ดินของกลุ่มคนจีนเหล่านี้ จากจุดนี้ก็จะเห็นว่า ในลักษณะของกลุ่มชาวจีนให้ทะเล ซึ่งเป็กลุ่มคนจีนที่สำคัญในการดำเนินการทุนธนาคารในประเทศไทย มีลักษณะเป็นของตัวเอง เขาไม่มีพรมแดนในการดำเนินการธุรกิจมาแต่ต้นจนถึงทุกวันนี้ โดยส่วนใหญ่มีความเกี่ยวพันทางธุรกิจระหว่างกันในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันส่งผลให้กระทบกระเทือนตลอดเวลา เราอธิบายได้ว่า ล้าช้าล้มเพราะมีกิจการในจีน คือสงครามจีน-ญี่ปุ่น ทำให้กิจการในเอเชียไม่มีทุนกระทบกระเทือนถึงฮ่องกงและมาถึงไทย หวังหลี่รอดพ้นวิกฤตการณ์ไปได้ในช่วงที่รัฐบาลเข้ายึดโรงสีก็เพราะมีกิจการในหลายประเทศ ผมมีคำถามว่า ปี 2505 มีการคุมกำเนิดธนาคารแล้ว ปี 2506 มีคน 2 กลุ่มพยายามจะตั้งธนาคาร คือ บริษัทเอเชียทรัสต์ของนายชินร่วมกับเครดิตฟองซิเออร์ไทย โดยมีพระนางเจ้ารำไพพรรณีถือหุ้นใหญ่ ต่อมาปี 2508 จอมพลถนอม กิตติขจร อนุมัติให้บริษัทเอเชียทรัสต์เป็นธนาคารได้ แต่บริษัทเครดิตฟองซิเออร์ของพระนางเจ้ารำไพพรรณีไม่ได้อุบัติ หั้ง ๆ ที่ในระยะนี้สายราชวงศ์มากเหลือเกิน คุณสุนทร หงส์ลดารมย์ เป็น รมท. กระทรวงการคลัง คุณแสง เสนาณรงค์ เป็นเลขาธิการนายกรัฐมนตรี คุณสมหมาย ฮุนตระกูล เป็นผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารชาติ ก็ไม่สามารถที่จะสนับสนุนให้บริษัทเครดิตฟองซิเออร์เป็นธนาคารได้ อยากจะเน้นการศึกษาเฉพาะส่วนให้เข้าใจถึงระบบนี้ จะทำแนวคิดที่กล่าวมาแทนเจตจำนงหรือการตัดสินใจของกลุ่มทุน

ประเด็นต่อมา เมื่อเกิดสงครามเกาหลี เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว ข้าว ดีบุก ยางพาราขายดีมาก ขายได้ในราคาสูงหลายเท่าตัว ธนาคารชาติต้องเข้ามาควบคุมอัตราแลกเปลี่ยน กล่าวคือ ถ้าส่งข้าวออกในโควตารัฐบาลจะต้องเอาเงินดอลลาร์หรือเงินปอนด์มาขายให้กับธนาคารชาติในอัตรา 12.50 บาทต่อดอลลาร์ และ 35 บาทต่อปอนด์ที่รัฐบาลทำเช่นนี้เพราะว่า ไม่ต้องการให้ค่าครองชีพสูงเกินไป ช่องว่างตรงนี้ช่องว่างที่คนจีนหลีกเลี่ยง เดิมทีว่าขายได้ 100 ล้านบาทหรือ 10 ล้านบาท ก็บอกว่าขายได้ 2 ล้านบาทหรือ 3 ล้านบาท เพราะว่าถ้าแลกเปลี่ยนในตลาดแล้วจะสูงมาก อันนี้เป็นเหตุผลหรือแรงจูงใจที่ทำให้กลุ่มชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งอยากตั้งธนาคารขึ้นมา ถึงตอนนี้อาจจะเน้นบทบาทกลไกอำนาจรัฐที่เข้ามาควบคุมธนาคาร ไม่ใช่เพียงกฎหมาย ต้องดูด้วยว่า มาตรการบางประการที่ส่งผลต่อการสะสมทุนของกลุ่มธนาคารอย่างไรด้วย

ประเด็นสุดท้ายคือ การฝังแน่นของระบบครอบครัวคนจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย หรือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เราจะเห็นว่าธุรกิจตั้งแต่เริ่มแรกผูกพันกับครอบครัวมาตลอด การที่ธนาคารเกิดขึ้นในปี 2446 เกิดจากการทำธุรกิจร่วมกับครอบครัวเป็นอันเดียวกัน อุปสรรคในการทำธุรกิจเพื่อครอบครัวต่าง ๆ เหล่านี้ ที่ก้าวไม่ทันกับการพัฒนาของธนาคารของคนจีน ซึ่งกลุ่มคนจีนเป็นกลุ่มใหญ่ก็คือว่า เป็นกลไกในการพัฒนาทุนธนาคาร ในขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดความเลวทรามขึ้นในวงการผู้มีอำนาจรัฐ ที่ทำจนซึ่งกันและกัน รวมทั้งธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย จุดตรงนี้เราเคยหวังกันว่า กลุ่มคนจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย จะเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาทุนธนาคาร ทุนการค้า และทุนอุตสาหกรรม ถึงทุกวันนี้มันก็ยังไม่มีข้อสงสัยอยู่พอสมควรว่าน่าจะมีอะไรเพิ่มเติมขึ้นอีกหรือไม่

อาจารย์สุวินัย ภรณวลัย

"การเติบโตและพัฒนาการของนายทุนธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย" งานชิ้นนี้เป็นงานสืบหาคำอธิบายเรื่องต้นกำเนิดของชนชั้นนายทุนในประเทศไทยของकुสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร โดยพิจารณาเฉพาะด้านธนาคารพาณิชย์เป็นด้านหลัก เป็นการศึกษาต้นกำเนิดของนายทุนธนาคาร เพื่อดูว่าชนชั้นใด ส่วนใดในสังคมไทย ที่เริ่มมีวิวัฒนาการไปสู่การเป็นนายทุนธนาคาร และนายทุนธนาคารนั้นสามารถขึ้นมาจากเศรษฐกิจสาขาใด และกิจกรรมที่ดำเนินอยู่มีลักษณะพิเศษแบบใด ส่งเสริมการลงทุนเพื่อการผลิตที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องได้หรือไม่เพียงไร นี่คือแนวมอง งานชิ้นนี้แบ่งออกเป็น 4 บทคือ

บทที่ 1 เป็นเรื่องนายทุนธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2431 - 2475 โดยกล่าวถึงสถาบันการเงินที่เรียกว่าธนาคารนั้น ชาวตะวันตกได้นำเข้ามาในเมืองไทย เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้บริการทางด้านการค้าระหว่างประเทศ ภายหลังจากการเปิดประเทศโดยสนธิสัญญาเบาว์ริง ปี พ.ศ. 2398 คำว่าธนาคารที่อาจารย์พรหมใช้ยังไม่ใช่นามการสมัยใหม่ที่ทำหน้าที่ระดมทุนภายในประเทศเป็นด้านหลัก แต่เป็นธนาคารสาขา คือเป็นร้านแลกเปลี่ยนตัวเงิน และรับฝากตัวเงิน ซึ่งมีหน้าที่หลักในการให้บริการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ธนาคารเหล่านี้ไม่สนใจที่จะรับฝากเงินหรือปล่อยสินเชื่อกับคนไทย ความสนใจของธนาคารจึงอยู่ที่การค้าระหว่างประเทศและการค้าเงินตราต่างประเทศเท่านั้น หลังจากชาวตะวันตกได้เข้ามาลงทุนในกิจการธนาคารรายหนึ่งแล้วได้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อรวมทุนภายในประเทศ โดยจัดตั้งเป็นรูปของธนาคารขึ้นมา เป้าหมายหลักก็เพื่อตอบสนองการค้าระหว่างประเทศ และดึงกลุ่มผู้ค้าข้าวและเจ้าของโรงสี ซึ่งมีแนวโน้มขยายตัวขึ้นมาในธุรกิจของชาวจีนในประเทศไทยขึ้นมา โดยการเคลื่อนไหวนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ธนาคารสยามกัมมาจล ซึ่งเกิดจากการร่วมทุนระหว่างราชวงศ์ ชูนาง ชาวจีน และชาวต่างประเทศกับธนาคารชาวจีนในประเทศไทยที่ประกอบธุรกิจร่วมกัน ในเชิงทฤษฎีของมาร์กซ์ แบ่งชั้นตอนพัฒนาการของทุนนิยมออกเป็น 3 ชั้นตอนด้วยกัน คือ ชั้นตอนพาณิชย์นิยม ชั้นตอนเสรีนิยม และชั้นตอนทุนนิยมผูกขาดจักรวรรดินิยม โดยที่ธนาคารจะถือกำเนิดขึ้นในปลายชั้นตอนเสรีนิยม เพื่อบูทางไปสู่การผูกขาดโดยผ่านการระจุกตัวหรือรวมศูนย์ของทุน โดยใช้กลไก หน้าที่ของธนาคารที่เป็นธนาคารทำการระดมทุนจากทั่วประเทศ สิ่งที่สำคัญที่ธนาคารพาณิชย์ของประเทศหนึ่ง ๆ จะเติบโตขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อมีอุตสาหกรรมหลักของประเทศนั้นขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะว่าธนาคารอยู่ได้เพราะว่าได้กำไรมาจากส่วนต่างของดอกเบี้ยที่ได้รับจากการปล่อยกู้แก่ทุกอุตสาหกรรมกับดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายให้แก่ผู้ฝากเงิน การขยายตัวของการพัฒนาการธนาคารพาณิชย์ เป็นผลพวงของขบวนการผลิตซ้ำแบบขยายของเศรษฐกิจทุนนิยมของสังคมนี้ แต่พัฒนาการทุนนิยมไทยมิได้คลี่คลายไปตามแม่แบบของทฤษฎีมาร์กซ์ ลักษณะพิเศษของพัฒนาการทุนนิยมไทยมี 2 แบบด้วยกัน คือ

1.1 แนวมองการผลิตเพื่อการค้าแบบเมืองขึ้น เป็นแนวมองว่าสภาพเศรษฐกิจไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2394 - 2493 หรือ ค.ศ. 1851 - 1910 โครงสร้างอุตสาหกรรมของไทยถูกทำให้ขึ้นต่อความต้องการภายนอกประเทศของจักรวรรดินิยมตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษ

1.2 การอธิบายการคลี่คลายลักษณะพิเศษของทุนนิยมไทย สามารถตั้งสมมติฐานทางประวัติศาสตร์ได้ดังต่อไปนี้ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบกึ่งเมืองขึ้นเช่นนี้ หลังจากนี้จะมีชนชั้นใดในสังคมศักดินาไทยที่จะสามารถเติบโตไปเป็นชนชั้นกลาง หรือชนชั้นนายทุนมืออิสระโดยสัมบูรณ์ สำหรับสังคมศักดินาไทยมีความเป็นไปได้โดยมาก ที่ชนชั้นไพร่จะเติบโตมาเป็นชนชั้นกลาง คือ เป็นพ่อค้าหรือนายทุน และชนชั้นเจ้าก็ไม่ต้องยอมลดตัวลงไปเป็นชนชั้นกลาง ภายใต้สภาพเช่นนี้ผนวกกับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม ทำให้ชาวจีนในประเทศไทยสามารถแทรกตัวเข้ามาเกิดในสังคมศักดินาไทย ทำหน้าที่เป็นชนชั้นกลาง ซึ่งในสังคมตะวันตกเป็นหน้าที่ของพวกเขาที่กดขี่หรือขูดรีดมาทำหน้าที่นี้ ต้นตอของชนชั้นนายทุนในประเทศไทย ที่มาจากชาวจีนมาจาก 5 Sectors ด้วยกัน คือ

1. ระบบภาษีผูกขาด ได้แก่ การจับหน้าที่ในการเก็บภาษีเงิน สุรา บ่อนเบี้ย หาย
2. กิจการเหมามาเหมืองแร่ เป็นภาษีศุลกากร
3. การร่วมทุนกับพระคลังข้างที่ คือ คนจีนทำหน้าที่กับบริหารมืออาชีพ Joint-venture ให้กับชนชั้นศักดินา ในกิจการโรงสีข้าว และโรงเลื่อยไม้
4. นายทุนนายหน้าซื้อสินค้าเพื่อการส่งออกข้าว
5. กิจการเดินเรือระหว่างฮ่องกง-สิงคโปร์ เป็น compador

การทำการค้าต้องรู้ภาษาแต่จีน และภาษาอังกฤษ จึงจะทำการค้าได้ ซึ่งแสดงว่า ชนชั้นไพร่หรือขุนนางหมดสิทธิแล้วในการเป็นนายทุน เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวจีนจึงสามารถเติบโตขึ้นมาเป็นกิจการธนาคาร เพื่อให้ครบวงจรเศรษฐกิจในขณะนั้น ชาวจีนทำหน้าที่เป็นชาวจีนท้องถิ่นในประเทศไทย และเนื่องจากชาวจีนต้องพึ่งพิงระบบอุปถัมภ์ค้ำจุนจากชนชั้นศักดินา จึงทำให้นายทุนจีนมีลักษณะเป็นปฏิปักษ์กับระบบศักดินามาตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2390 เป็นต้นมา มีความพยายามหลายครั้งจากรัฐไทย ที่จะนำขบวนการครองความเป็นเจ้าทางเศรษฐกิจของชาวจีนมาตลอด แต่ก็ไม่สามารถทำลายให้แก่นายทุนชาวจีนได้

2. สิทธิพิเศษทางการค้าที่ชาวยุโรปได้รับในตะวันออกนี้ เป็นไปไม่ได้เลยที่จะแข่งขันกับพ่อค้าชาวจีนที่เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยมโดยเฉพาะในธุรกิจข้าว ไทยก็ไม่มีบุคลากรและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพียงพอ แต่ด้านหนึ่งอยากกดชาวจีน และเมื่อทำไม่ได้จึงต้องยอมรับบทบาทของชาวจีนในที่สุด หลัง 14 ตุลาคม 2516 เมื่อลูกจีนในไทยมีความเป็นไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ จากเวทีทางเศรษฐกิจไปสู่เวทีทางการเมือง มีการวิเคราะห์ว่าการที่ธนาคารสยามกัมมาจลอยู่ และธนาคารของชาวจีนล้ม เพราะรัฐล้มสัมปทานเต็มที่ และอาจมองว่า ในระยะ 2-3 ปี มานี้ การที่ธนาคารมหานครล้ม และธนาคารเอเชียทรัสต์ล้ม และรัฐเข้ามาช่วย ในทางทฤษฎีหรือในทางเป็นจริงก็ตาม ถือว่ารัฐเข้ามาปกป้องระบบธนาคารที่กำลังจะล้มอันเป็นการรักษาระบบทุนนิยม

บทที่ 2 เรื่องธนาคารพาณิชย์ภายใต้การปกครองของคณะราษฎร ในส่วนนี้อาจารย์พรชัยศึกษานานวิชา-นิพนธ์ของอาจารย์สังคีต พิริยะรังสรรค์ ในทฤษฎีทุนนิยมไทยเสนอว่า รัฐบาลคณะราษฎรดำเนินนโยบายชาตินิยมต่อชาวจีน ขณะที่จะเลิกต่อบริษัทชาวยุโรป แต่เนื่องจากกิจกรรมธนาคารเป็นเพียงห่วงโซ่ข้อต่ออันหนึ่งของวงจรธุรกิจของชาวจีนขณะนั้นดีไม่อาจพิจารณาโดด ๆ ได้ แต่ยังมีเครือข่ายแผ่เข้าไปกับธุรกิจชาวจีนในฮ่องกง สิงคโปร์ ชิวเถา เป็นลักษณะ Multi-National หรือ Trans-National ในที่สุดนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลคณะราษฎรก็ไม่ประสบความสำเร็จ และต้องยอมรับถึงความแข็งแกร่งในธุรกิจค้าของพ่อค้าชาวจีน และดึงธุรกิจชาวจีนขึ้นมาให้เข้ามาช่วยบริหารงานแทน

ถ้าหากมองจากจุดยืนของกลุ่มธุรกิจชาวจีนในระยะนี้ ก็คือต้องจำใจเข้าร่วมโดยไม่ค่อยเต็มใจเท่าใดนัก เพื่อความอยู่รอดและปกป้องธุรกิจของตัวเอง

บทที่ 3 เรื่อง นายทุนธนาคารภายใต้รัฐบาลคณะรัฐประหารเผ่า ผิน สกษัตติ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะพิเศษของแบบแผนในการเจริญเติบโตของ 4 ตระกูล คือ หวังหลี ล่ำซำ ไสยทพานิช เศรษฐไชยย์ ในประเด็นการนำธนาคารไปพัวพันกับกลุ่มผู้กุมอำนาจรัฐมากกว่าระยะที่ผ่านมา

บทที่ 4 เรื่อง การเติบโตและขั้นตอนการแผนนายทุนธนาคารพาณิชย์เข้าสู่ทุนผูกขาดภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้นกำเนิดคือตั้งแต่ 2500 เป็นต้นมา เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยที่ทุนอุตสาหกรรมไทยเริ่มจะก่อตัว ในความหมายที่เป็น Industrial Capital ได้

พันศักดิ์ วิญญูรัตน์

ในความหมายของคำว่า ธนาคารแลกเงิน หมายถึง ผู้ซึ่งมีสิทธิหรือทำกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการโอนเงินและเช็ค อินเตอร์เนชั่นแนล เทรด โดยใช้เงินตราต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเอกสารเพื่อหากำไรจากการหมุนเอกสารและนำราคาของเอกสาร ขอให้ทำความเข้าใจในความหมายนี้

ในประเด็นต่อมาคือ ธนาคารสยามกัมมาจล เสนอว่าจะชี้แจงให้ฟังว่า สยามกัมมาจลเป็น Exchange Bank แต่อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของสยามกัมมาจลล้ม ในฐานะอำนาจแห่งการใช้เอกสารในการโอนเงิน-แลกเปลี่ยนการค้าระหว่างประเทศนี้ ตกอยู่ในมือผู้จัดการเยอรมัน และของเสถียรธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ ที่มาทำงานแทนในยุคต่อมา นี่คือนำมาซึ่งแท้จริงในการควบคุมอำนาจของสยามกัมมาจล และจากเอกสารที่ออกจดหมายเทศน์ถึง

ที่สำคัญหนึ่งที่จะทำให้เราเข้าใจว่า คนจีนยุคนี้เข้าใจเศรษฐกิจการเมืองบ้างพอสมควร ได้มีคนจีนเขียนจดหมายถึง รัชกาลที่ 6 ให้ขับไล่ฝรั่งออกไป อำนาจของการปล่อยเงินกู้เพื่อการค้าระหว่างประเทศนั้น ฝรั่งเป็นคนปล่อยและปล่อยให้เฉพาะพรรคพวกของตนเองเท่านั้น นั่นก็คือ ฝรั่งที่เป็นชาวเยอรมัน ใช้อำนาจที่แท้จริงของตนเองในการปล่อยเงินกู้ ที่เป็น exchange ให้กับพรรคพวกของเขา และกระดาษใบนั้นก็เข้าไปค่าเงินค่าคอมมิชชั่นต่อที่ฮัมบูริก นี่คือการ ทำงานธนาคารที่เรียกว่า คอมเมอเชียล แบงก์ ที่แท้จริง นี่ไม่ใช่ อินดัสเตรียล แบงก์ ตามที่เข้าใจกัน ดังนั้น อุตสาหกรรมไม่ได้เกิดก่อนการมีธนาคาร ธนาคารเกิดจาก Trading และเป็นมูลค่าส่วนเกินของธนาคารที่จะส่งต่อเข้าสู่ Industrail อีกต่อหนึ่ง

